Förord

Denna studie har fokus på den samfällda marken, som är bristfälligt utmärkt på översiktskartorna (ekonomiska kartan, samt digitala kartan). Före 1968 skulle inte denna mark registreras på samma sätt som vanliga fastigheter, därför är dess gränser otydliga.

Efter 2023-04-25 tänkte jag först inte uppdatera detta dokument mer, utan i stället föra in eventuella rättelser och tillägg i ett tilläggsblad. Någonstans måste man sätta punkt.

Men efter att jag i juli 2023 sammanträffat med en lantmätare emeritus fick jag till mig att jag förmodligen misstolkat uttrycket: ”*utlagda*”. Då jag inte var van att läsa Laga Skiften visste jag inte att första delan av rubriken på sid.518 är en huvudrubrik som gäller för hela intervallet 518-524. Att en handläggare vid lantmäteriarkivet 2019 (felaktigt) använde benämningen ”officialservitut” bidrog möjligen till att jag länge var lite vilseledd. I samband med ett webbinar 2024-01-12 (anordnat av LRF) fick jag bekräftat att allt under dessa rubriker är undantagen (samfälld / gemensam) mark. Orsaken till att detta listats under olika (under-)rubriker, är att mark som redan tidigare undantagits (i tidigare skiftesreform, eller annan förrättning), enligt lantmätarnas instruktioner skulle listas separat. Efter genomfört skifte är det således ingen statusskillnad för denna mark. Då nämnda webbinar hade fokus på arkivforskning kring Laga skiften, för att hitta dolda detaljer kring fastighetsgränser, betraktar jag källan som extra trovärdig.

Från början tyckte jag mig se en logik i att så mycket som möjligt skulle skiftas ut i samband med Laga skifte, men så ver det tydligen inte. I boken ”Fastighetskunskap 72” (lärobok/kompendium för blivande karttekniker) hittar jag följande avsnitt i på sid.41 (kapitel 34 - Skiftesinstituten).

”Utmål till erfordeliga vägar och avloppsdiken samt, där så tarvas, tjänliga ställen till hämtning av sten, sand, lera, grus, torv och vatten”.....skulle ”undantagas av oskifto” om behovet inte tillgodosågs genom servitut. Samfällighetsbildning gavs sålunda företräde. Servitut fick bildas endast för vissa i lagen särskilt angivna ändamål.

En mycket bra bok, som jag varmt kan rekommendera. Förvisso har den några år på nacken, så vissa regler har hunnit förändras; men som historiebok är den utmärkt.

Samtidigt har jag nu försökt göra studien mer lättläst.

Johan Settersjö, Aggatorp 2024

Översikt

Laga skifte för Aggatorp påbörjades 6 maj 1878. Det trädde i kraft 6 maj 1884, efter beslut av Aspeland härads ägodelningsrätt i Målilla.

Från början var det tänkt att det skulle träda i kraft 1880. Men efter att en sakägare vägrat skriva under, beslutade domstolen att omstarta arbetet (utdrag ur domboken finns på sid. 267-276). Arbetet nystartades den 28 april 1882. Besluten kring ärendet kungjordes i kyrkan.

Dokumentet har diarienummer: 08-VRJ-156 i lantmäteriarkivet, och består av en (1) karta med 2.262 positionsnummer, samt ett skrivet dokument med 676 sidor. Utskiftningen beskrivs på sidorna 518-651. Man kan nå dokumentet via Lantmäteri-myndighetens hemsida. Kartan i dokumentet kan ha dålig upplösning, men hög-upplöst version kan laddas ner från Lantmäteriets hemsida. Marginaler nära dokumentets (bokens) bindning har tyvärr blivit otydliga i det inscannade dokumentet.

Måttenheter

Från och med 1855 blev fot grundmått på kartor, i stället för aln. Det metriska systemet infördes som svensk standard genom en kunglig förordning 22 november 1878. Enligt förordningen skulle Svenska myndigheter därefter implementera det metriska systemet under en tioårig övergångsperiod. Det faktum att den här processen då redan hade påbörjats, betyder att man i 08-VRJ-156 genomgående använt sig av det gamla måttsystemet.

Måttsangivelserna som använts kan vara lite komplicerade att hålla rätt på för någon som är uppvuxen med det metriska systemet. Ett tunnland är 14.000 kvadratalnar stort. När det gäller ”Kappland” tycks man här använt sig av Kappland både som heltal, och som decimaltal (1/10 Kappland). Förhållandet mellan Tunnland och Kappland är däremot 1/32. En Rev (Ref) = 10 stänger, eller 50 alnar. En Aln = 2 fot. En gammalsvensk mil = 3.600 stång. Ett kvadratrev (kvref) = 100 kvadratstång = ca. 8,815 ar (881,5 kvadratmeter).

Enheter

Fot: 29,69 cm

Aln: 59,38 cm

Stång: 2,969 m

Rev: 29,69 m (Stavas ”Ref” i dokumentet)

Kappland: 154,3 m²

Tunnland: 4.936,6 m² (Förkortas ”Tld” i dokumentet)

I bland finns en innehållsförteckning i Laga Skifte, dock inte i Aggatorps fall.

Grundförutsättningar för skiftet

Aggatorps Storgård = Aggatorp 1 (Rusthåll)

Aggatorp Lillgård = Aggatorp 2 (Kronoskatte)

Totalt var Aggatorps by 1½ mantal stor, uppdelat på Storgården 1 mantal och Lillgården ½ mantal.

Skogen var före skiftet uppdelad mellan Storgårdens Skip & Lillgårdens Skip.

Storgården brukade åkermark i 4 brukningsenheter. Den första (a) brukades av en ensam familj. Den andra (bc) brukades av två familjer. Den tredje (de) brukades också av två familjer (som bodde i en parstuga), medan den fjärde (fgh) brukades av tre familjer (ref. sid. 107-116).

Lillgården brukade också åkermark i 4 brukningsenheter. Alla fyra i, k, l, samt m, brukades av en familj per brukningsenhet (ref. sid. 107-116).

Följande fastigheter skiftades ut:

Aggatorp 1:2 (Aa) ¼ mantal (~16,7%) - Lars Magnus Jonsson

Aggatorp 1:3 (Ab) 1/8 mantal (~8,3%) - Johan Petter Jonsson

Aggatorp 1:4 (Ac) 1/8 mantal (~8,3%) - Jonas Petter Jonssons sterbhus

Aggatorp 1:5 (Ad) 1/8 mantal (~8,3%) - Carl Johan Zakrisson

Aggatorp 1:6 (Ae) 3/16 mantal (12,5%) - Carl Johan Jonsson

Aggatorp 1:7 (Af) 1/16 mantal (~4,2%) - Zakarias Nestor

Aggatorp 1:8 (Ag) 1/8 mantal (~8,3%) - Claes Wilhelm Carlssons sterbhus

Aggatorp 2:2 (Ba) 1/8 mantal (~8,3%) - Claes Wilhelm Carlssons sterbhus

Aggatorp 2:3 (Bb) 1/8 mantal (~8,3%) - Petter Magnus Johansson

Aggatorp 2:4 (Bc) 1/8 mantal (~8,3%) - Gustaf Andersson

Aggatorp 2:5 (Bd) 1/8 mantal (~8,3%) - Zakarias Nestor

Aggatorp 3:1 (C)

Dessa bildar gemensamt det såkallade ”skifteslaget”.

Storgården/Storgårdarna kom att fortsatt äga Husartorpet (Aggatorp C) gemensamt. Denna skiftades dock senare ut (1917) mellan delägarna (08-VRJ-192).

I samband med järnvägsutbyggnaden bildades ytterligare en stamfastighet, nämligen Aggatorp 4:1 (banvallen).

Färgkodning på lagaskifteskartan

Grön färg har antagligen använts till barriärer (stängsel, stenmurar, breda diken, etc.).

Röd färg har använts för att tydliggöra gränslinjer.

Rosa färg har använts till vissa vägar.

Färgmärkningen är dock inte konsekvent. *-Lita inte för mycket på kartbilden!*

Egna mätningar på lagaskifteskartan

Jag började med att rikta kartans pil mot norr = 53° moturs. Det visade sig dock att kartan snarare bör vridas 48°3' moturs (=53,389 nygrader/Gon) för att stämma. Jag kalibrerade även kartans skallinjal till cirka 296959 mm för avståndet 100 fot.

Undantag av mark för delegarnes allmänna behof – sid.518-524

Befintliga före skiftet och dervid bibehållna – sid.518

Beslutade vid skiftet och dervid utlagda – sid.519-524

Viss mark undantogs från helt från utskiftning, och bibehölls således i gemensam (skifteslagets) ägo. Dels var det vattenområden (åar och sjöar), men även viss vägmark norr om kvarnen/sågen. Dessa arealer redovisas på sidorna 518-524. Först redovisas under rubriken: ”*Undantag av mark för delegarnes allmänna behof, befintliga före skiftet och dervid bibehållna*” vad som befanns redan vara undantaget, och som skulle behållas som sådan. Därefter återfinns alla nya undantag som beslutas i och med den aktuella förrättningen under rubriken: ”*utlagda*”. På sid. 519 har man kortat av rubriken, men på sid.124 återfinns den finns i fullt utskriven form. Listan med nya undantag är lång, då breddning av vägar resulterar i långa listor av positionsnummer som till liten del berörs av den breddade samfälligheten. Påverkan på varje positionsnummer har listats med beräknad berörd areal (uttr. i kappland (kpl.).

Andelstalen för ägandet av den oskiftade marken fördelas i dag (2023) enligt följande:

Aggatorp 1:2 (som även inkluderar den tidigare fastigheten Aggatorp 1:4) = 25%
Aggatorp 1:5 (som även inkluderar Aggatorp 2:3 & 2:4) = 25%
Aggatorp 1:6 = 12,5%
Aggatorp 1:7 = 4,2%
Aggatorp 1:8 = 8,3%
Aggatorp 2:2 = 8,3%
Aggatorp 2:5 = 8,3%
Aggatorp 2:12 (som övertagit andelstalet från 1:3) = 8,3%

Vägmarken (övre halvan av sid. 518) har Lantmäteriet senare organiserat under en särskild fastighetsbeteckning (Hultsfred Aggatorp S:1). Troligen ingår mer mark än vägmark där, trots att det står ”ändamål: vägar” i (det bristfälliga) fastighets-registerbladet. Tyvärr finns marksamfällighetens gränser bristfälligt utritade på den digitala registerkartan (så även på tryckta översikts kartor, t.ex. ”ekonomiska kartan”). Man har tills vidare bara markerat dess existens genom texten ”(s:1)” invid linbastun. Parentesen runt fastighetsbeteckningen innebär att den förekommer inom området, men utan bestämda (inritade) gränser. Som alltid är det bara förrättningskartor som är juridiskt bindande, även den digitala kartan är bara en översikt. Laga Skiftets karta är en förrättningskarta.

På sid. 15 (bilaga B - 6 maj 1879) finns intentionerna i undantagen: *”Förening – Angående undantag af oskiftad mark...”* På sid. 15 framgår även att kartan i detta skede redan var ritad. Under senare diskussioner kan dessa ha förändrats.

På sid. 510 hänvisas till §11 i skiftesprotokollet från den 8 maj 1879, där undantagen ”*...endast till en del bibehållas såsom undantag af mark för delägarnes allmänna behof...*” Sannolikt åsyftas sid. 6, där det hänvisas till bilaga C (sid.17). Den bilagan hänvisar till kartan som upprättades åren 1789-1790 i samband med Storskifte, samt utförda lantmäteriförrättningar åren mellan Storskifte och Laga Skifte. Lite otydligt vad man egentligen kommit överens om. Till exempel kan det gälla vägen mellan kvarnen/sågen och vadstället vid Tynshults rågång, som i slutänden inte tagits med bland undantagen. Nyttjanderätten för den sistnämnda tycks inte ens vara skyddad av servitut.

Noteras att den första utskiftningsförteckningen var färdigskriven 6 maj 1879, två dagar före beslutet att reducera den utskiftade marken. Det finns en möjlighet att detta orsakat oklarheter kring vissa marker.

På sid. 511, längst ner beskrivs även undantag för väg till grustag & lertag. Men i förteckningen över den undantagna marken (sid.518) finns inga spår av detta.

Lantmäteriarkivet kunde vid min första kontakt kring detta ärende inte se att några ändringar gjorts i fastigheten (allmänningen) S:1 sedan den bildades, därmed torde dess gränser än i dag vara exakt desamma som vid Laga skiftet. Man påminde om att dess gränser endast kan ändras genom lantmäteriförättning. Dock tror jag mig ha funnit en mindre utskiftning som gjorts i samband med järnvägsutbyggnaden (Se längst ned på sid. 13 i dokument: 08-JVG-XII:1), där man efter diskussion med skifteslaget löst in lite mark (”*samfälld mark till Aggatorps by*”) vid järnvägsövergången. Inget om detta nämns i registerutdraget för Aggatorp S:1, däremot anar jag att det är detta som nämns i registerutdraget för Aggatorp 1:6 under rubriken ”Avskild mark”. Där står det nämligen bland annat ”Hultsfred Aggatorp från samf, del av 4:1”. Men där saknas hänvisning till akt (diarienummer).

Nya undantag (samfälld mark) för delägarnas allmänna behov

Beslutade vid skiftet; numrerade a-n (bokstaven ”j” används inte)

a) Utvidgning av vägen mot Misterhult (sid.519-520)
b) Utvidgning av vägen från byn till skogen, samt Vallgatan (sid.520-521)
c) Wäg till Lilla Ånhult (sid.521)
d) Utvidgning av vägen till Holmskog - (sid.521-522)
e) Wäg till Storängen - (sid.522)
f) Wäg till ete skifte (Kallas även ”Väg till Ac skifte” & ”Husargatan”) - *sid.523*
g) Notplan vid sjön Hjorten – sid.523
h) Notplan vid Briddsjön (inklusive en 9 fot bred gångväg dit) – sid.523
i) Grustag (3 st.) sid.523
j) -
k) Lertag (sid.523)
l) Qvarnplan till hemmanet No.1 (Storgården) – sid.524
m) Sågplan till hemmanet No.2 (Lillgården) - sid.524
n) Uppdämningsplan (sid.523-524)

”Utvidgning av” kan läsas som ”Breddning av”.

Vattenområden – Samfällt ägda av skifteslaget

Enligt fastighetsregistret ingår bara vägmark i Aggatorp S:1. Men även vattenområden undantogs från skiftning, så frågan är om inte även dessa ska ingå där, i och med att fördelningen av andelstal torde vara lika.

Omfattningen av pos.nr. 2258+2259+2260 uppges vara 3+36+30 tunnland, och 6+25,3+2,9 kappland. Det betyder sammanlagt 345.902,46 m² (34,6 hektar) Från detta har senare utskiftning skett genom (08-VRJ-197), i samband med sjösänkningsföretaget (del av positionsnummer 2259 - ”ehn del i Briddsjön”).

På sid. 16 påtalas vikten av att alla har tillgång till vattendragen genom ägorna, ”...ävensom ålfisket i Tengelå.” Frågan är om just detta omnämnande i det här fallet har någon juridisk betydelse som särskiljer just den här rätten från övrig fiskerätt.

På sid. 15 Omnämns *”Wattenbohl i Byka__an vid hemmanet N:1...”*. Det handlar förmodligen om vass-slåtter (skörd av bladvass). Möjligen viktigt som djurfoder, men förmodligen främst som taktäckningsmaterial, ett bruk som då lär ha varit vanligt här omkring.

Beräkning av pos.nr. 2258

1) Tängelån från bygränsen till uppdämningsplanen får jag till: 10.591 m²
2) Viken vid dåvarande kvarnen/sågen (utloppsdeltat) mäter jag upp till. 2.643 m²
3) Sista delen av Tängelå (från Briddsjön, till Hjortensjön) får jag till: 2.725 m²

Sammanlagt: 15.959 m², vilket motsvarar 3 tunnland och 7,4 kappland. Arealen för pos.nr. 2259 uppges vara 3 tunnland och 6 kappland. Skillnaden är 1,4 kappland, vilket motsvarar 216 m². Skillnaden är mindre än 2 %.

Beräkning av pos.nr. 2259

Aggatorps del av sjön, exklusive viken vid dåvarande kvarnen/sågen: 183.449 m² Detta motsvarar 37 tunnland och 5,2 kappland. Arealen för pos.nr. 2259 uppges vara 36 tunnland och 25,3 kappland. Skillnaden är 11,9 kappland, vilket motsvarar 1.836 m². Skillnaden är ungefär en tiondels promille av arealen, vilket bör anses vara inom felmarginalen.

Beräkning av pos.nr. 2260

Aggatorps sektor i Hjortensjön mäter jag upp till: 149.458 m². Detta motsvarar 30 tunnland och 8,8 kappland. Arealen för pos.nr. 2260 uppges vara 30 tunnland och 2,9 kappland. Skillnaden är 5,9 kappland, vilket motsvarar 910 m². Skillnaden är drygt 6 promille av arealen, vilket bör anses vara inom felmarginalen.

Vägar

Generellt sett kan man säga att nästan alla vägar norr om kvarnen blev samfällda genom gemensamt ägande, men jag kan inte finna belägg för att några vägar alls skyddades söder om f.d. såg & kvarn-området.

Storgårdens Vallgata *(del av ”Wäg till Tynshult”)*

- Gatan går från dåvarande trevägskorsningen (nuvarande fyrvägskorsningen) där ”Wäg till Misterhult” möter ”Wäg till Holmskog”, och söderut till trevägs-korsningen där den möter ”Lillgårdens Vallgata” och ”Wäg till Tynshult”.
- På sid. 15 har den sammanfogats med ”Wäg till Tynshult”.
- På sid. 518 har den sammanfogats med Lillgårdens Vallgata till ”Vallvägen”.
- I listan av beslutade nya undantag nämns inte ”Storgårdens vallgata” vid namn. Den har där slagits ihop med ”Wäg till Tynshult”, och kallas då i stället ”Vägen från byn till skogen” (Ref. ”b – Utvidgning av vägen från byn till skogen, samt Vallgatan”).
- *Vägen rätades ut lite i samband med detta, den gamla sträckan kallas i värderingslistorna/positionslistorna ”Gamla Vallgatan”*
- Det högsta positionsnumret i skiftet är nr.2262. Den marken har tydligen ansetts vara undantagen, sedan tidigare. Vid storskiftet år 1800 (08-VRJ-34A) ser den ut att ha positionsnummer 39, och återfinns då bland undantagen på sid. 47. Vid Laga skiftet anges arealen före utskiftningen till 4,19 kvadratrev impediment (sid. 106). Vid utskiftningen på sid. 518 anges storleken också till 4,19 kvadratrev impediment, men i kolumnen ”Gamla ytmåttet” till 23,9 Kappland. Från början hade jag svårt att hitta positionsnumret på kartan, men i det gröna fältet i ytterkurvan mitt emot positionsnummer 2261 står någonting som kan tolkas som 2262. Det har förmodligen varit trångt att skriva in det där, vilket kan förklara otydligheten. Där i ytterkurvan ligger byns gamla linbastu. Numera i princip en överloppsbyggnad, men förr viktig i samband med lin-beredning. Om den är byggd på platsen, eller är ditflyttad, är oklart. Jag kan inte finna någon sådan byggnad omnämnd alls i materialet, däremot finns en plats kallad ”Badstuhagen” ett stycke nordväst om nuvarande byggnad (pos.nr. 313-314). Vilka gårdar som historiskt använt linbastan är också oklart. Man kan tänka sig att flera av gårdarna odlade lin, men kanske inte samtidigt. Således en byggnad som passade bra att äga gemensamt (på samma sätt som en kvarn). Klart är i alla fall att det på kartan som upprättades i samband med Laga skiftet inte finns någon byggnad markerad på dess nuvarande plats. Fältet är grönmärkt, vilket förmodligen syftar på obrukbar mark (i detta fall förmodligen berg).

- I uppslagsverket Wikipedia står det (rev.2018-10-05) under ”Linbasta” att: *”Då det förr innebar en stor investering att bygga en linbasta var det vanligtvis ett kollektivt projekt för hela samhället.”*.
- I uppslagsverket Wikipedia står det (rev.2020-11-27) under uppslagsordet ”Linberedning” att: *”Större skördar torkas i skylar på fältet där de odlats eller i speciellt byggda "linbastar" som förr ofta ägdes gemensamt av byn.”*.
- I Virserums Hembygdsbok 2022 ISBN 978-91-982539-7-9 sid.106-108 finns också en text som pekar i samma riktning.

Att de ofta ägdes gemensamt betyder inte nödvändigtvis att så är fallet med Aggatorps linbasta, men det kan ganska sannolikt vara så. I synnerhet som den uppenbarligen ligger på bysamfällighetens mark.

Lillgårdens Vallgata

- På sid. 15 står det att det för vägen från hemmanets No.2 gamla hustomt, till en punkt mellan ägofigurerna No. 973 och 978, skall uttagas undantag för 18 fots bredd (5,344 m). Avsikten var således att den skulle bli gemensamt ägd. Så har det också av allt att döma blivit. Tydligen var 7 alnar (14 fot) redan undantagen vägmark, men det beslutades nu om en breddning.
- På sid. 518 har den sammanfogats med Storgårdens Vallgata till ”Vallvägen”.
- Vägen är definerad som samfälld enligt ”b - Utvidgning av vägen från byn till skogen samt Vallgata”.
- På kartan syns finns en ganska tydlig utbreddning i en kurva i norra delen (nära nuvarande länsväg H663). Troligen är det tänkt att kunna vattna djuren där. Breddningen har inte har något särskilt positionsnummer, men omfattas av av utvidgningsservitutet (breddningssservitutet).
- På sid. 8 står det att Lillgårdens Vallgata skall tillfalla Aa (1:2). Men jag tolkar det som att man här avser de gamla sträckorna av Lillgårdens Vallgata, som lämnas efter uträtningen.
- När länsväg H663 rätades ut år 1984, lade man uppenbarligen ner ganska mycket energi på att skapa en ny anslutning av Lillgårdens Vallgata mot länsvägen. Man kan tolka det som att önskemålet var att den fortsatt skulle gå att använda som väg, utan att passera den närbelägna gårdsplanen. Någon lantmäteriförrättning som flyttar vägen har jag dock inte funnit.

”Wäg till Misterhult ”

- Positionsnummer 2253 är lite svårläst, men genom att följa positionsnumren i utvidgningen på sid. 519-520 ser man vilken sträcka som avses.
- På sid. 15 står det att man beslutat om undantag för ”...vägen från byn till Misterhults rågång uttages till 18 fots bredd, i sitt nuvarande huvudsakliga

läge, men kommer att rätas på så sätt kartan utvisar" (18 fot = 5,344 m). Avsikten var således att den skulle bli gemensamt ägd. Så har det också blivit. Tydligen var 7 alnar (14 fot) redan undantagen vägmark, vilket således nu utvidgades (breddades).

- ➔ På kartan syns ganska tydligt att man breddat vägområdet vid bybrunnen med en extra nodpunkt. Arealberäkning ser ut att stämma med detta, vilket betyder att brunnen därmed torde ingå i vägområdet och marksamfälligheten.

"Wäg till Holmskog"

- ➔ Från stora trevägskorsningen, västerut, till bygränsen.
- ➔ I punkt 2 på sid. 15 står det att undantag för "Holmskogsvägen", i likhet med vägen mot Misterhult, skall uttagas till 18 fots bredd (5,344 m). Avsikten var således att den skulle bli gemensamt ägd. Så har det också blivit.
- ➔ Sedan tidigare var 7 alnar (14 fot) undantagna (sid.518). Denna bredd utvidgades sålunda ("d – Utvidgning av vägen till Holmskog").
- ➔ Enligt mejlkontakt med lantmäteriarkivet (2019-03-07) har ingenting kring marksamfälligheten ändrats i samband med vägomläggningen 1984. Någon lantmäteriförrättning har inte gjorts, "*...och torde p g a detta fortfarande ha samma sträckning som vid Laga skifte år 1884. Endast en lantmäteriförrättning kan ändra ett officialservitut*".

"Wäg till Lilla Ånhult"

- ➔ Korta biten från lilla trevägskorsningen, norrut, till bygränsen.
- ➔ På sid. 15 står det att "Wäg från bygatan genom Baggedal samt över ego-figuren No.50 ut till Lilla Ånhults rågång till 18 fots bredd" (5,344 m). Avsikten var således att den skulle bli samfällt (gemensamt) ägd. Så ser det också ut att ha blivit ("c – Wäg till Lilla Ånhult").
- ➔ Om man räknar på vägbredd i pos.nr.50 får man 196 m² (1,3 kappland). På sid 521 ("c-Wäg till Lilla Ånhult") står det drygt 1 kappland (decimalen svårläst). På sid 590 står det "af" i marginalen, vilket skulle innebära att inte hela pos. 50 skiftats ut till Ag (1:8). Det står att 4,2 kappland skiftats ut.
- ➔ Om vi i stället tar pos.69 som exempel. Undantaget täcker hela 18 fots bred väg (1,1 kappland). Detta stämmer bra med vad som anges på sid. 521 (decimalen dock svårläst). Enligt sid. 572 har tydligen inte hela skiftats ut till Ae (1:6), utan bara 4,1 kappland (det står "af" i marginalen. Mäter man pos. 69 blir den 5,15 kappland stor. Om hela vägområdet undantagits blir det 4,1 kappland som skiftats ut.

- Enligt ”c - ”Wäg till Lilla Ånhult”, sid.521 omfattar arealen (1,?+0,?+1,8-+0,6+0,9+1,?+1,?+0,6+1,0+0,1) kappland. Siffrorna ligger så nära bokens bindning att många av decimalerna är svårlästa i det inscannade dokumentet. Mäter jag arealen på figuren får jag 1325,5 m² (8,6 kappland).

Notering: Vägen mot Lilla Ånhult flyttades på kartan ett stycke västerut i samband med laga skiftet. Den gamla vägsträckningen blev då utan nyttjanderättsskydd (servitut, el. dyl.).

Väg till Skogen *(del av ”Wäg till Tynshult”)*

- På sid. 15 står det att undantag för oskiftad mark skall göras för ”Wäg från hemmanets No.1 gamla hustomt till grinden vid skogsskiftena till 20 fots bredd (5,938 m) i det läge som kartan utvisar.” Avsikten var således att den skulle bli gemensamt ägd. Så tycks också blivit. Här ansågs 7 alnar (14 fot) redan vara undantagen, vilket således nu utvidgades i och med ”b-Utvidgning av vägen från byn till skogen, samt vallgatan”.
- Oklart exakt var ”grinden vid skogsskiftena” faktiskt låg. Jag har antagit att det är infarten till området med kvarnen och sågen som avsågs, men i kartan till dokumentet H-3-1009 ”uppgräfning af Tengelå för torrläggning af Dammaden inom Aggatorp i Virserums socken af Kalmar län” ser det ut som att den samfällt ägda vägen går 71 meter längre i kvarnområdet, men det är å andra sidan ingen lantmäterihandling.
- Viktigt att notera en mindre utskiftning som tycks ha gjorts från denna väg i samband med järnvägsutbyggnaden (längst ner på sid. 13 i ”08-JVG-XII:1”).
- På sid. 15 har den således sammanfogats med ”Storgårdens Vallgata”.
- *Vägen har i slutet av 1950-talet rätats ut ganska mycket (08-VRJ-459). Dock är jag inte helt säker på att detta flyttade samfälligheten S:1 (allmänningens) läge, samt tillhörande utvidgnings (breddnings) -sevitut. Förvisso är 08-VRJ-459 en lantmäteriförrättning som fastslår att vägen skall flyttas. Men man nämner ingenting om att skifteslagets samfällt ägda mark (S:1) flyttas. Dessutom har man valt ett annat (smalare) mått för vägområdets bredd, jämfört med i Laga Skiftet. Man anger vägbanans bredd till 3,2 meter, med ytterligare 1 meters marginal till staket på vardera sidan. Detta blir totalt 5,2 meter; medan vägområdets totalbredd i Laga skiftet (samfällt ägt+breddningsservitut) blir 5,94 meter.*

Väg till Storängen

- Vägen ner till sjön Hjorten.
- Defineras i ”e - Wäg till Storängen”. Beräknad areal för en 12 fot bred väg som gör intrång i pos.nr.688 ger 252 m² (1,6 kappland), vilket stämmer utmärkt bra för intrånget som beskrivs på sid. 522. Summerar jag servitut

”e” (Wäg till Storängen) på sid. 522 (1,5+0,3+0,9+1,1+0,9+0,2+1,0+0,8+0,9-+0,2+1,1+0,2+1,6) får jag 10,7 kappland. Gör jag beräkning på hela vägsträckan i 12 fots bredd får jag mycket riktigt 1652 m² (10,7 kpl.).

- ➔ Observera att den fysiska vägen genom Yngve Roséns försorg dragits om lite, andra halvan av sträckan. Målpunkt för vägen är fortfarande ungefär densamma; den gamla vägen slutar förmodligen någonstans vid de gamla grindstolparna, som står ovanför den iordningställda stranden. Såvitt jag kan se har dock ingen ändrat på marksamfällighetens läge, den torde därför ligga kvar i sitt gamla läge.

Husargatan (”Wäg till ete skifte”)

- ➔ Defineras i ”f – Wäg till ete skifte”).
- ➔ Kallas även ”Väg till Ac skifte”.
- ➔ På sid. 11 (längst ner) kallas den ”Husargatan”.
- ➔ Enligt uppgift på sid. 309-310 inkluderas här en brunn i vägservitutet. ”...den för gemensamt begagnade undantagna gatan figurnr 2256 nära den befintliga kröken en gräfd och stensatt grå brunn...”

  Brunnen är förvisso otydlig på kartan, men platsen bör vara i ytterkurvan, i vägens östra ända. Sett till sammanhanget det nämns i på sid. 309-310 finner jag det säkerställt att nämnda brunn ingår.

  Noteringar: På sid. 11 (längst upp) står det ”...vidare att han skulle få väg till sin hage i gatan till gamla husartorpet, för att ej nödgas driva sina kreatur över sin bortaåker och äng.”

  Numera ligger hela denna väg, samt målet för vägen, på fastigheten 1:2. Brunnen har fyllts igen. Men marksamfälligheten ang. vägen och brunnen ligger kvar.

  Jag har ritat upp en figur som är i huvudsak 9 fot bred, och som inkluderar vattenbrunnen. För att inkludera vattenbrunnen har jag längs en 40 fot lång sträcka dragit ut figuren till positionsnumrets kantlinje. Således bör figuren uppfylla vad som föreskrivs på sid. 309-310. Arealen på denna figur mäter jag till 279 m² (1,8 kappland), vilket är just den areal servitutet ”f-Wäg till ete skifte” på sid. 523 anger.

Väg till Tynshult

- ➔ På sid.15 står det också att undantag för oskiftad mark skall göras för ”Wäg från sågen till Tynshults rågång till sin nuvarande läge och bredd”. Avsikten var således att även denna sträcka skulle bli gemensamt ägd. Dock ser den ut att ha reducerats bort (ref. notering sid.510), jag lyckas inte ens konstatera något servitut ang. den vägsträcka

Platser

Notplan vid sjön Hjorten (g)

Pos. 620 gör enligt ”g-Notplan vid sjön Hjorten” sid. 523) ett undantag om 1,4 kpl. Om jag mäter den markerade arealen i pos.nr. 620 (och lägger gränslinjerna lite snålt på insidan) kommer jag fram till 220 m² (drygt 1,4 kappland). Skulle jag lägga datorns linjer mitt i gränslinjerna på kartan blir det snarare 1,6 kpl, vilket jag har svårt uttolka på sid 523, även om decimalen där är något svårläst på grund av att den är nära bokens bindning.

I intentionerna (§16, sid.16) omnämns även en gångväg till denna notplan, men något sådant kan jag inte se att man i slutänden skrivit in)

Vid mätning på kartan (längs strandkanten) får jag avståndet mellan ae (1:6), och notplanens södra avgränsning, till 33 fot (9,8 meter). Vid praktisk mätning med måttband aug. 2023 mellan 1:16 (tidigare1:6), och 9,8 meter upp längs strandkanten, hamnar jag vid en punkt omedelbart söder om det stora stenblocket. Det innebär i sådana fall att hela stenblocket ligger inne på notplanen. Om man studerar förrätt-ningskartan mycket noga ser man en markering som möjligen avser stenblocket i fråga. Där ser det ut som att avgränsningen snarare ansluter mitt för stenen. I sådana fall är notplanen förlagd cirka 2 meter längre norrut, än vad jag mäter fram via kartan.

Stenblocket i fråga har en ganska plan och stupande del längs vattnet, och en sluttande del inåt land. Om det är tänkt att ligga helt inom notplanens område får man förmoda att det var till nytta för fisket, frågan är i sådana fall hur. Jag tolkar begreppet ”Notplan” som en generell term för fiskeläge i miniformat. Att man verkligen skulle använt sig av fiske med not i en sjö som är så här stenig har jag svårt att föreställa mig. Därmed har jag också svårt att tro att stenblocket skulle varit till någon nytta för fisket.

Hur som helst ser notplanens bredd, längs strandkanten -norröver, ut att vara 50 fot (14,85 meter), vid mätning på kartan.

Notplan vid Briddsjön (h)

Pos. 906 har enligt ”h” (”Notplan vid Briddsjön” sid. 523) en servitutsbelastning om 1,2 kpl. Om jag mäter den markerade arealen i pos.nr. 906 (och lägger gränslinjerna lite snålt på insidan) kommer jag fram till 185,5 m² (nästan exakt 1,2 kappland). Om jag skulle lägga datorns linjer mitt i gränslinjerna på kartan får jag snarare 1,6 kpl, vilket jag har svårt uttolka på sid 523, även om decimalen där är något svårläst på grund av att den är nära bokens bindning.

Pos. 1204 har enligt ”h” (”Notplan vid Briddsjön” sid. 523) en areal om 0,3 kpl. Om vi antar att den markerade gångvägen i pos.nr. 1204 är 9 fot bred, får jag fram 47,5 m² (nästan exakt 0,3 kappland).

Grustag (i)

1) Pos. 589, 590, samt 632 har enligt ”i” (”Grustag” sid. 523) en areal om 1,3 + 0,2 + 0,7 kappland (även om decimalerna är något svårlästa på grund av att den är nära bokens bindning). Om jag mäter den markerade arealen för det grustaget i fråga kommer jag fram till 339,5 m² (nästan exakt 2,2 kappland).
2) Pos. 1330, 1343, samt 1344 har enligt ”i” (”Grustag” sid. 523) en areal om 0,5 + 3,6 + 0,3 kappland. Om jag mäter den markerade arealen för det grustaget i fråga kommer jag fram till 679,24 m² (nästan exakt 4,4 kappland). *Jag noterar att pappret på originalkartan dragit sig lite. Den anslutande gränslinjen bågnar lite på hela sträckan när jag fyller i den med en hjälplinje i datorn.*
3) Pos. 1476 har enligt ”i” (”Grustag” sid. 523) en areal om 2,3 kappland. Om jag mäter den markerade arealen för det grustaget i fråga, och lägger linjerna i ytterkant av linjerna på kartan, kommer jag fram till 354,89 m² (nästan exakt 1,9 kappland). En differens om 0,4 kpl, vilket betyder att det grustaget är lite större, än vad som är ritat på kartan.

Lertag (k)

Pos. 872 & 878 har enligt ”k” (”Lertag” sid. 523) en areal om 0,1 & 1,8 kappland (decimalen för pos.872 är förvisso svårläst, men den är lätt att säkerställa genom mätning). När jag mäter den markerade arealen för lertaget kommer jag fram till 294 m² (nästan exakt 1,9 kappland). Om jag då kontrollmäter den lilla hörnan som hamnar i pos.872 får jag 15,59 m² (nästan exakt 0,1 kappland).

Kvarnen & Sågen (l+m+n)

Marken brukar betraktas som byns egendom (samfälld mark). Det jag kan se är att delar av marken tydligt delats upp mellan skifteslagets fastigheter. Kvarntomten skulle tillhöra Aggatorp 1 (Storgården) och sågverkstomten skulle tillhöra Aggatorp 2 (Lillgården).

Den finns inte listad bland den sedan gammalt undantagna marken på sid.518. Vissa positionsnummer tycks vara utskiftade (t.ex. 1301 längst ner sid. 594), men det handlar då om mark utanför området. Både kvarntomten och sågtomten finns definerad på sid.523-524).

Jag har delar av någonting som jag först tyckte såg ut som en lantmäteriförrättning (H_ _ _ _ _3-1009). Lantmäteriet kan dock inte hitta någon sådan förrättning. Dessutom stämmer inte nummerformatet med Lantmäteriets diarienummer. Troligen handlar det om en tillståndsprocess hos annan myndighet för att riva ut dammen. Därmed påverkas inte officialservitut, eller ägandet av marken, det kan bara Lantmäteriet ändra på.

Notering: På den gamla storskifteskartan (08-VRJ-34A) står endast ”Sqwaltqwarn” där.

Det är lite komplicerat att mäta delarealer kring kvarn- och sågområdet.

Notering 1. Beträffande vägområdet har jag antagit att man räknat på en nominell vägbredd om 12 fot. Det finns inte specificerat för sig i värderingslängden, men det tycks ingå i pos. nr. 2247 (servitut ”n” - ”Uppdämningsplan”).

Notering 2. Utloppskanalen tycka tillhöra ”l” (”Qvarnplan”).

Pos. 1218 har enligt ”l” (”Qvarnplan” sid. 524) en areal om 2,7 kpl. Om jag mäter delarealen för 1218 som hamnar inom det markerade området får jag 416 m², vilket motsvarar knappt 2,7 kappland.

Pos. 1301 har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 5,9 kpl. Om jag mäter arealen för 1301 får jag 915,14 m² (drygt 5,9 kappland).

Pos. 1302 har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 0,6 kpl. Om jag mäter delarealen för 1302 som hamnar inom det markerade området får jag 99 m² / 154,3 = 0,6 kpl.

Pos. 1303 har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 0,2 kpl. Om jag mäter delarealen för 1303 som hamnar inom det markerade området får jag 25 m², vilket motsvarar knappt 0,2 kappland.

Pos. 1326 (otydligt skrivet i hörnan) har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 1,3 kpl. Om jag mäter den del av arealen för 1326 som hamnar inom det markerade området får jag 196 m², vilket motsvarar knappt 1,3 kappland.

Pos. 2198 har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 0,6 kpl. Om jag mäter den del av arealen för 2198 som hamnar inom det markerade området får jag 91,72 m², vilket motsvarar knappt 0,6 kappland.

Pos. 2247 har enligt ”m” (”Sågplan” sid. 524) en areal om 4,2 kpl. Om jag mäter den del av arealen för 2247 som ligger inom inom det markerade området och kan förmodas ingå i sågplanen får jag 228+461 m², vilket motsvarar knappt 4,4 kappland.

Pos. 2247 har enligt ”n” (”Uppdämningsplan” sid. 523) en areal om 4,8 kpl. Om jag mäter den del av arealen för 2247 som ligger inom inom det markerade området och kan förmodas ingå i uppdämningsplanen (inklusive hela vägområdet) får jag 719 m², vilket motsvarar drygt 4,7 kappland.

Pos. 2248 har enligt ”n” (”Uppdämningsplan” sid. 523) en areal om 7,7 kpl. Om jag mäter hela arealen för 2248 får jag 1.186,2 m² (knappt 7,7 kappland).

Pos. 2249 har enligt ”n” (”Uppdämningsplan” sid. 523) en areal om 2,8 kpl. (troligen) Om jag mäter den del av arealen jag förmodar hör dit får jag 424 m² (drygt 2,7 kappland).

Om jag i stället för delarealer väljer att beräkna arealen på hela kvarn- och sågområdet får jag 4.764 m² (knappt 30,9 kappland). Om jag summerar arealen för ”m” sid. 524 (5,9+0,6+0,2+1,3+0,6+4,2), ”n” sid. 523 (4,8+7,7+2,8), samt ”l” sid. 524 (2,7) får jag sammanlagt 30,8 kappland.

Notering:
Pos.nr. 1321 är helt utskiftat till Ba (2:2) och anges till 6,6 kpl (sid.605). 1321 förekommer ett stycke bort uppströms, jag mäter den till 1.044 m² = 6,8 kpl. Det ser ut att stå ”1321” även i närheten av uppdämningsplanen, men där står faktiskt ”1326”.

Lantmäteriet

Lantmäteriarkivet har sedan 2017-01-01 fokus på myndighetsutövning. Arkivet kan därför endast hjälpa till med ren arkivinformation. Om det råder oklarheter som kräver utredning hänvisar till privata byråer. Alternativt kan man begära ”Fastighetsbestämning”, vilket är en typ av förrättning. Då utreds frågan, m.m. och slår i slutänden fast vad man kommit överens om. Dessvärre är det förknippat med stora kostnader, som delägarna då måste stå för.

Jag har varit i kontakt med Lantmäteriets funktion för felanmälan:

”Det är mycket vanligt att samfälligheter inte är registrerade eller att de är ofullständigt registrerade, både vad gäller utbredningen i kartan och vad gäller delägarkretsen. Detta är en brist, men inget uppenbart fel. Fastighetsregistrets text- och kartdel uppdateras efter hand, framförallt i samband med förrättningar.”

För att få tydligare klarhet kring terminologi, m.m. kontaktade jag Lantmäteriet med några välformulerade frågor. Här är deras svar 2024-03-06…

En marksamfällighet, s: är mark som ägs av flera fastigheter.
Många marksamfälligheter skapades på 1800-talet för att lösa situationen i byn, exempelvis vägmark som fastigheterna genom sitt skattetal ägde och hade rättatt nyttja.
Läs mer om olika typer av marksamfälligheter på vår hemsida:
https://www.lantmateriet.se/sv/fastighet-och-mark/samfallighet--aga-och-anvanda-gemensamt/marksamfalligheter/
Fastigheter som längre fram bildades genom avstyckning kunde få rätt att nyttja samfälld väg som sin stamfastighet ägde andel i.
Den rättigheten kallas officialservitut. Rätt att nyttja vägen utan att äga del i själva vägmarken.
En marksamfällighet kan även innefatta vattenområde.
Blockbeteckning fs=fiskesamfällighet.

Planscher

I bifogade planscher har jag tagit fasta på vad som står i listorna på sid. 518-524.

PLANSCH 1884

Gul färg:

Mark som redan före Laga Skiftet var samfälld landmark, och som bibehölls som gemensam.

Blå färg:

Samfällt (gemensamt) ägda vattenområden (för hela skifteslaget).

Rosa färg:

Mark som i och med Laga Skiftet blev samfälld landmark, och kom att ägas samfällt (gemensamt) av skifteslaget.

Mörkgrå färg:

Samfälld mark som kom att tillhöra Aggatorps Storgård (1:2+1:3+1:4+1:5+1:6+1:7+1:8).

Ljusgrå färg:
Samfälld mark som kom att tillhöra Aggatorps Lillgård (2:2+2:3+2:4+2:5)

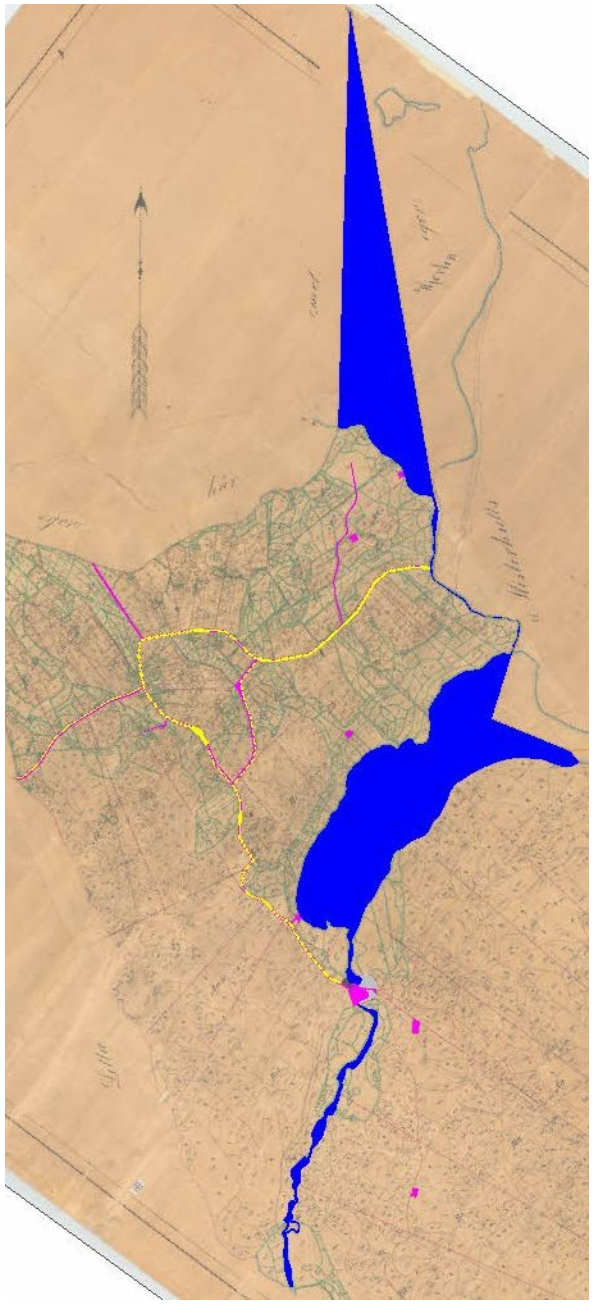

Figurerna inritade på Lagaskifteskartan...

PLANSCH 2013

Figur med lila färg:

Aggatorp S:1 - Landmark som ägs gemensamt av fastigheterna Aggatorp 1:2+1:3+1:5+1:6+1:7+1:8+2:2+2:5

Figur med mörkblå färg:

Gemensamt ägda vattenområden - Fastigheterna Aggatorp 1:2+1:3+1:5+1:6+1:7+1:8+2:2+2:5

Figur med solid lila färg:

Aggatorp S:1 - Landmark som ägs samfällt av fastigheterna Aggatorp 1:2+1:3+1:5+1:6+1:7+1:8+2:2+2:5

Figur med snedstreckad lila färg:

Landmark som ägs samfällt av fastigheterna Aggatorp 1:2+1:3+1:5+1:6+1:7+1:8

Figur med rutmönstrad lila färg:
Landmark som ägs samfällt av fastigheterna Aggatorp 2:2+2:5+1:5

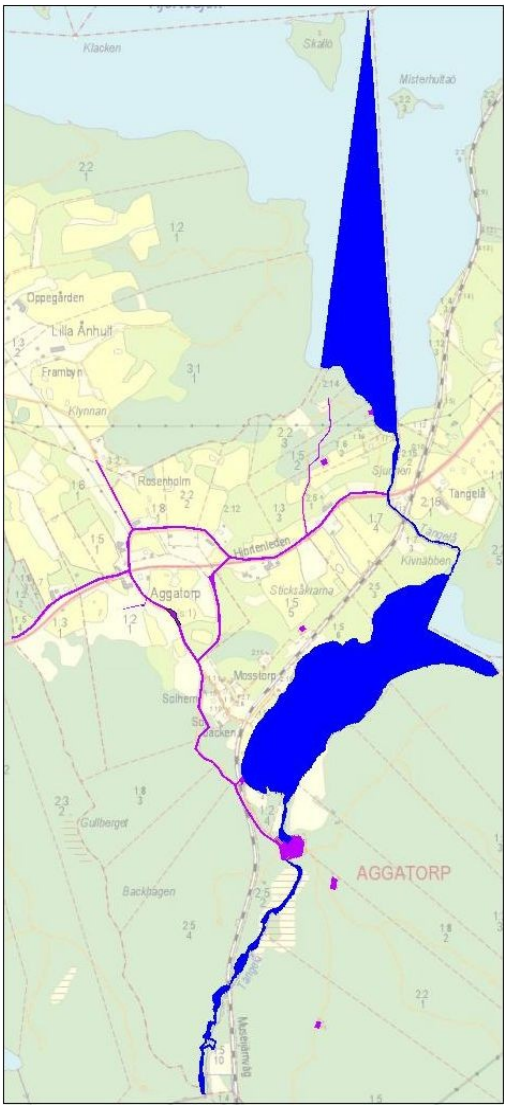

Figurerna överflyttade till karta från 2013. Observera att 1:3 2014-11-11 uppgick i 2:12 (akt: 0860-1364).

Vissa figurförskjutningar finns som förmodligen kan härledas till dragningar i originalkartans material (pappret) som uppstått i samband med hantering och arkivering under de 145 år som förflutit sedan kartan upprättades. Bybrunnen har här till exempel hamnat för långt upp från länsvägen.

Hänsyn till avbrott för markinlösen (290 m²) enligt 08-JVG-XII:1 vid järnvägsövergången har inte gjorts i den här vyn.

Hänsyn har heller inte tagits till sjösänkningen (08-VRJ-197).

Ev. hänsyn till uträtningen av vägen mellan mellan byn och skogen (08-VRJ-459) har inte tagits här.

Sammanfattning med fokus på vägar (S:1)

- Från stora korsningen, söderut till forsen, finns en cirka 5,9 meter bred samfällt ägd vägmark. Denna tillhör bysamfälligheten Aggatorp S:1. I höjd med den gamla linbastan har avstyckningen breddats ut åt båda håll, så att den just där är upp till drygt 15 meter bred. Det betyder att linbastan är uppförd på bysamfällighetens mark. Enligt uppgift är det normalt att just den typen av byggnader ägdes gemensamt av byn. Vid järnvägsövergången har det blivit ett avbrott i bysamfällighetens mark.
- Från en punkt strax norr om mittpunkten på föregående väg, sträcker sig upp åt norr (svagt åt nordost) en cirka 5,3 meter bred samfällt ägd vägmark. Även denna tillhör bysamfälligheten Aggatorp S:1. Observera att vägsträckningens nordligaste del, i anslutningen mot länsvägen, har ändrat lite i samband med att länsvägen drogs om, utan lantmäteriförrättning. Vid vattenkällan finns även en utbreddning av den samfällda marken, som troligen är avsedd att man ska kunna vattna djuren där.
- I öst/västlig riktning finns en cirka 5,3 meter bred samfällt ägd vägmark (gamla vägsträckningen). Denna tillhör bysamfälligheten Aggatorp S:1. Vid bybrunnen (direkt nordost om stora korsningen) har servitutet breddats ut lite extra, så att brunnen ingår i servitutet. Längst i väster har länsvägen flyttats, men gamla vägen har där fortfarande kvar en funktion för åtkomst av småskiftena som skapats efter att Husartorpet styckats upp.
- Upp mot Lilla Ånhult finns en 5,3 meter bred samfällt ägd vägmark.
- Ner mot Storängen (stranden vid Hjortensjön) finns en 3,6 meter bred samfällt ägd vägmark. Början av vägen har rätats ut ganska mycket, utan lantmäteri-förrättning.
- Den lilla vägen upp mot husartorpets äldsta plats ingår också i den samfällt ägda marken (2,7 meter bred). Även den numera igenfyllda brunnen, i första ytterkurvan på nämnda väg, ingår.
- Samfällt ägd mark för ”Notplan” (plats för nyttjande av fiskerätt) finns vid båda sjöarna, samt servitut för gångväg till dessa. Vid Briddsjön är även en cirka 2,7 meter bred gångväg specificerad.
- Även 3 st. grustag, samt 1 st. lertag ingår i bysamfällighetens mark.